

1940

SZEPTEMBER—OKTOBER

T A R T A L O M

Ravasz László: Ének a partról. — „IGY SZÓL AZ ÚR.” László Dezső: Egyházunk a történelmi fordulóban. — Révész Imre: Találkozás. Juhász István: A romániai magyar református egyház. — Dr. Enyedi Andor: A magyarországi református egyház missziói munkája. Tavasz Sándor: Az erdélyi szellem új hajnala. — IRODALOM ÉS MŰVÉSZET. — HIREK.

Legújabb kiadványok:

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor. „Ifjú Erdély“ kiadása. 90 oldal. Ára 2 P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete most jelent meg. Ára 6 P. A teljes sorozat előjegyzői 5 P.-ért kapják. — Kaphatók még: Kommentár Timótheus I–II.-höz (korlátolt példányszámban). Ára 4 P. Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. Ára 6 P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6 P.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos falumból.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. Ára 3 P. Egyszerűbb kiadás ára 2 P.

Dr. Horváth Jenő: Képek a külmiszióból. „Egyház és Misszió“ kiadása. Ára 10 fillér.

Modersohn—Kádár: Meg kell-e még egyszer keresztelkednem? II. kiadás. „Egyház és Misszió“. Ára 50 fillér.

Molnár Károly: A magyar biblia és Károlyi Gáspár. Ref. Könyvtár 75. sz. Ára 40 f.

Juhos László: Irodalmunk kis tükre. I-ső rész. Ref. Könyvtár 76. sz. Ára 40 f. II. rész 40 f.

Béres Károly: Gutenberg János és az ötszázéves könyvnyomtatás. - Juhos László: A könyvnyomtatás az eszme szolgálatában. Ára 20 fillér.

R. Berde Mária: Misszióban. Egy szórvány-misszió története. Ára 10 fillér.

Megrendelhetők az „IFJÚ ERDÉLY“ iratterjesztésében.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KOLOZSVÁR, HITLER ADOLF-TÉR.
Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lel, egész évre 100 Lel.

XIV. ÉVFOLYAM

1940 SZEPTEMBER—OKTÓBER

9—10. SZÁM.

Bejegyezve a kolozsvári Törvényszéknél 1507/1938, 27. folyó számmal.

ÉNEK A PARTRÓL.

Huszonkét évig hánykódott a gálya a történelem haragos vizein. Huszonkét évig ezerszer felvillant és ugyanannyiszor kialudt a reménység, hogy valaha partot érünk. Már nem érezzük a sós hullámok csapását, összefoly emlékezetünkben a vihar zúgása, sirályok sikoltása, imádság és káromkodás, kísértés és reménytelenség, ami nappalainkat és éjszakáinkat rettentő változatosságban s mégis önmagát szakadatlanul ismételve, betöltötte.

Utoljára, már nem is tudjuk, mikor történt, egyet roppant a gálya, valami kibeszélhetetlen erő markába kapott s kivágott ide a partra: álmok hazájába, ígélet földjére. Beleütközünk az anyaföld keménységébe, belesimulunk ölelő puhaságába, egész belsők millió könny és millió csók: megérkeztünk! Még átöleljük ajándékba visszakapott egyetlenegy örökségünket, ezt a drága földet, amelyről megmondatott, hogy bölcsőnk és sírunk is s felzendül *énekünk a parton*.

Az első strófa a hálaadásé. Legyen áldott az Úr, Aki intézi a népek sorsát, Aki Úr a történelem óceánjai felett, Aki könyörtül a szegény maradék magyarokon s nekünk is megengedte, hogy megérkezzünk.

Még mielőtt magunkra gondolnánk, szétnéznénk fedél és élelem után, ijedten látjuk: a másik gálya nincs velünk. Tépett árbóccal, megroncsolt testtel hánykodik tovább a vizeken, rettentő szelek játékszere képen s viszi testvéreinket.

Testvérek! vizitek a szívünk felét, vizitek örömünk édességét, Karácsonyunk fényét, vizitek magatokkal a lelkünket.

Szavunkat nem értitek, jeleinket nem látjátok, szívünkben nem olvashattok, de zúg az ének a parton: köszöntik a megérkezettek a továbbhanyattatottakat.

Többet gondolunk rátok, mint magunkra; jobban szeretünk titeket, mint a mieinket; szívesebben időzünk veletek, mint bárhol a világon s bizonyoságot teszünk itt a parton: nekünk nincs nagyobb ügyünk, drágább szolgálatunk, főbb tenni-valónk, mint az, hogy a ti sorsotok elviselhető legyen.

Mi bizunk abban, hogy itt, magyar földön olyan szellem érvényesül az ideszakadt románok irányában, amelyik a nemzeti becsület kötelező erejével bírja rá a ti országotok hatalmasait, hogy hasonlóképen bánjanak tiveletek. Hisszük, hogy a nagy földrengésből és válságból a külön emberiség, a kiengesztelődött sorsközösség szépsége és igazsága fog megjelenni.

Ezért kezdünk parti énekünk harmadik strófájához: a munka és az *építés énekéhez*. Építjük a jobb, a különb, boldogabb magyar világot. Millió testvér keze felé millió testvér keze nyúlik ki; zászlós tábor vagyunk, csodákra eljegyzett nép: tudjuk, hogy bennünk és általunk Magyarország történelmének új fejezete kezdődik, amely vagy szebb lesz minden eddigénél, vagy az utolsó lesz. Oltárainkat összerójjuk, lángjainkat felszítjuk s mint egykor Noé az özönvíz után, áhítattal nézzük: miként tölti be égő áldozatunk illattétele a földet és az egeknek eget.

Ravasz László.

„IGY SZÓLAZ ÚR“

Egyházunk a történelmi fordulóban.

— 1940. szeptember 29-én. —

Mert megtartja Isten a Siont és megépíti Judának városait; és olt lakoznak majd és bírní fogják azt. És az ő szolgálóinak maradékai öröklík azt és abban laknak majd, akik szeretik az ő nevét.

69. Zsoltár, 36—37. vers.

Az elmúlt huszonnégy esztendő sok ezer ténye és jele híven igazolta, hogy mennyire igaz a mai Igében adott isteni ígélet: *Isten valóban megtartotta a Siont: drága egyházunkat; és megépítette Judának városait: azaz az egyházunk körül élő népünket*. Kisebbségi életünk alatt egyre határozottabban váltott az egyház a közélet legfontosabb irányítójává: igen, mert az egyházon át adta Isten azokat a lelki erőket, az Igének és a belőle élő hitnek az erőit, amelyek egy népet valóban megtarthatnak. Az egyháznak ez a központi jelentősége azonban nem jelentette azt, hogy az egyház feladta igazi lényegét és eltért egyetlen feladatának: az Ige szolgálatának betöltésétől. Éppen az volt ezeknek az elmúlt éveknek a legnagyobb jelentősége, hogy az egyház valóban egyház tudott maradni s súlyos nemzeti és közéleti szolgálatai ellenére sem vállott a hangoskodó nemzetieskedés üres és céltalan eszközévé.

Abban az örvendetes új helyzetben, amelybe az anyaországhoz való visszaérkezésünk juttatott, egyre-másra halljuk a jelszót, hogy többé nincsen szükség arra, hogy az egyháznak ilyen központi jelentősége legyen. Azt mondják, hogy a magyar állam átveszi az egyház összes fontos szolgálatait és a nemzeti társadalom eredményesebben ellátja az egyháztársadalmi munkákat. Az egyház vonuljon vissza a nemzet szélesebbkörű szolgálatától és irányításától, mivel ezt a szerepet csakis a megszűnt kisebbségi létforma biztosította számára. Nagyon örülök annak, hogy vasárnapról-vasárnapra egyre többen jönnek híveink a templomba és lényegesen megnövekedett a perselypénzünk is.

Ez azt mutatja, hogy az öntudatos reformátusok ezután is éppen olyan döntőnek és központiának látják az egyház szerepét, mint eddig. És még inkább örülök annak, hogy az anyaországból ideérkezett és velünk érintkezésbe lépett református vallású katonai és polgári vezetők példájukkal és nyilatkozataikkal azt bizonyítják, hogy az alatt, amíg mi a kisebbségi életet az egyház körül rendeztük be, ők a könnyebb és egészen szabad magyar életben is az egyház köré csoportosultak és az egyháznak a nemzeti élet irányításában központi jelentőséget tulajdonítanak.

Leginkább azok akarják az egyház döntő jelentőségét elhomályosítani, akik valójában sohasem is látták meg az egyház igazi nemzetépítő szolgálatait, akik sohasem éltek elő egyházi életet. Ezeknek a hatása azonban egyre inkább erősödni fog, tehát a legöntudatosabban fel kell készülnünk a velök szembeni szellemi küzdelemre.

A mai Ige alapján tehát arról a kérdéstről kell beszélnünk, hogy *miért kell az egyház központi jelentőségét az elkövetkező boldogabb magyar életben is fenntartanunk és igényelnünk?*

1.

A mai Ige határozottan kiemeli, hogy az egyházat, a Siont *Isten tartja meg* és az egyház körül lefolyó nemzeti életet, juda városait ő építi meg. Jól kell tehát látnunk, hogy Isten az egyházi és nemzeti élet igazi irányító és megtartó alanya, az ő terve és rendelkezése az, hogy az egész nemzeti közéletnek az egyház körül kell elrendeződnie. Az egyház életét nem az emberi belátás vagy a hasznossági szempontok, nem is a történelmi szükségégek, hanem kizárólag Isten akarata vezeti. Ha az Isten központi szerepet adott az egyháznak, az embernek nincsen joga az egyház munkáját eljelentékteleníteni.

Mindazok, akik azt kívánják, hogy az egyház vonuljon vissza a szélesebb közélet porondjáról, lényegében a megtartó és bennünket megépítő élő Istennel, a világ legnagyobb hatalmával állanak szembe és az igazi megtartó és építő erőket akarják a nemzet életéből kikapcsolni.

Azt elismerem, hogy jogos azoknak az aggodalma, akik az egyház jelentőségének hangsúlyozása által az úgynevezett *felekezetieskedés* elmérgesedésétől féltik a nemzet egységét. A keresztyén életnek egy torz formája miatt azonban nem lehet magától az élő Istentől és az ő központi befolyásától megfosztani egy nemzetet. Természetesen mi nem arra törekszünk, hogy az egyházat magát mint földi intézményt helyezük előtérbe, vagy csak azért segítsünk igen fontos közéleti helyekre egyeseket, mivel ők reformátusok. Mi az egyházat mindig eszköznek, de az élő Isten szent és féltelmes eszközének tekintjük. A felekezetieskedés veszedelme akkor következik be, ha az egyházat céláll, vagy az Isten eszközéből alacsony emberi és földi célok eszközévé tesszük. Ettől a veszedelemtől pedig nem azáltal szabadul meg az egyház és a nemzet, ha az egyházat vakvágányra toljuk, hanem csakis úgy, ha egyre nagyobb szellemi szabadsággal kizárólag a hatalmas Isten építő és megtartó eszközévé tesszük.

A különböző egyházak egysége az élő Istenben, az Isten Fiában: Krisztusban és a Szentlélekben van.

Az egyházat és népet megtartó és megépítő Isten felsége és bölcsessége ellen való súlyos vétkezés nélkül nem lehet az egyház háttérbeszorítását elvégezni.

II.

De nemcsak az élő Istennek a felségjoga, hanem magának a *nemzetnek* jól felfogott érdeke is azt kívánja, hogy az egyház minél nagyobb szellemi szabadsággal állhasson a nemzet központjában az élő Isten szolgálatára.

Mindenik nemzet az egyházon keresztül látja meg tulajdon létének *történelemfeletti*, örökkévaló gyökereit, küldetésének szilárd alapjait. Minél inkább az élő Isten népévé lesz egy nemzet, annál több reménye van arra, hogy Isten megtartja és megőrzi őt. A magyarság két nagy történelmi katasztrófája: az augsburgi ütközet és a mohácsi vész után valóban az egyházon keresztül nyerte az igazi megtartó erőket. A Triánon utáni szörnyű próbák között is végtelen sok megújító és megtartó erő áradott ki nemzetünk életébe az egyházon keresztül. A bibliaolvasás rendjén Ezékiel könyvéből a Biblia egyik legszebb látomását olvastam föl: a templomból éltető víz folyt alá s ahová ez az egyre nagyobbra dagadó folyam beáradt: új élet pezsdült. Ez az éltető víz az egyházból kiáradó isteni beszéd, az Ige. Minél központibb és magasabb az egyház helye a nemzet életében, annál erőteljesebben, annál gyorsabban árad ki belőle az éltető, bűnököt elmosó, új életet varázsoló víz: Isten Igéje. Isten az Igének ez az áldott folyamát elzárja azok elől, akik maguk elzárkóznak Isten elől és

nem viselkednek igazi szent félelemmel és tisztelettel a mindenható Isten és egyháza iránt.

Minden nemzetnek megvannak a maga *bűnei*. Az elmúlt hónapok alatt világosan megláthattuk, hogy kártyavárként omlanak össze azok az országok és népek, amelyek komolyan nem számolnak a nemzeti bűnökkel. A bűnnek pedig csak egyetlen hatalom tud véget vetni: maga az élő Isten. Ő pedig a maga bünygilkoló és a bűnöst új emberré szülő munkáját kizárólag az egyházon keresztül végzi s ő a nemzet érdekében végzett munkájának sikere érdekében megkívánja, hogy dicsőséges eszközének, az egyháznak meglegyen a kellő szabadsága, közéleti súlya és tekintélye. Mi nem hallgathatjuk el azt az igazságot, hogy nem lesz addig igazi, minden tekintetben boldog magyar élet, amíg még erőteljesebben nem küzdünk népünk és népünkhöz tartozó testvéreink bűnei ellen.

És még csak egy szempontot említsünk meg! Az igazi nemzeti és állami élet *kereszt-hordozással* jár, mert mindenkitől élő áldozatot követel. Már most is láthatjuk, hogy az állam magátólértetődően nem tudja összes polgárainak minden egyéni kívánságát teljesíteni és ezzel szemben minden polgárától joggal megkívánja a legteljesebb áldozathozatalt. Ékes példáit láthattuk annak, hogy hová jut az az állam, amelyek mindenkinek a fejőstehene, de amelyikért komoly áldozatra senki sem képes. Mi nem ilyen államot és nemzetet akarunk építeni. Minden állam annyi előnyt tud tagjainak biztosítani, amennyi áldozatot hoznak érte az állampolgárok. Mi nagyon erős, nagyon boldog Magyarországot akarunk Isten segítségével felépíteni, de ehhez aztán végtelen sok egyéni lemondásra, áldozathozatalra, életünknek és vagyónknak teljes odaszentelésére van szükség. Erre az áldozatos magyar életre pedig a Krisztus keresztje nélkül eljutni nem lehet soha; de annál inkább megvalósul ez az élet, minél inkább Krisztustól tanulják meg a magyarok az áldozatos testvéri szeretet törvényét. Az egyháznak azonban ismét szellemi szabadságra van szüksége ahhoz, hogy ilyen állampolgárokat formálhasson.

III.

Minden ember nagyon sok lemondásra képes, csakhogy gyermekeinek és unokáinak egy szebb *jövendőt* tudjon biztosítani. Alapigénk második verse szerint Isten, aki megtartotta Siont és megépítette Juda városait, az őt félők utódainak megígéri, hogy számukra megtartja az egyházat és a nemzetet.

A jövődő valóban az Isten kezében van. Éppen ezért jövődönk érdekében sem szabad az élő Istentől elszakadnunk, jövődönk érdekében sem szabad Isten szent egyházát eljelen-téktelenítenünk.

Egész történelmünk és közelmúlt napjaink

mind-mind arról beszélnek, hogy az élő Isten nevét szerető népekre Isten áldottabb és szebb jövődőt hoz el az egymás után következő nemzedékek rendjén. Ha magunkat kikapcsoljuk az élő Isten éltető áramköréből: az egyház vérkeringéséből, nemcsak magunkat tettük tönkre, hanem a jövődönket is.

Oh, hogy szeretnénk, hogy maradékaink örököljék ezt a drága egyházat, megőrizhessék ezt az ősi földet és meggyarapíthassák nemzeti szellemünket. Ehhez a jövődőhöz maga a hatalmas Isten ígéri mindennél hathatósabb segédelmét, de csakis azoknak, *akik szeretik az ő nevét.*

Az Ige az egyházat megtartó és az egyház körül élő népet megépítő Istenre irányította tekintetünket. Isten végzi érettünk az igazi megtartó és megépítő munkát.

Oh, az elmúlt évek igazán megmutatták, hogy milyen hatalmasan és milyen hűséggel végzi ő ezt a mi javunkra!

A parancs csak egy lehet: *engedelmeskedjete*k az Istennek ebben a megtartó és megépítő munkában. De nem akárhogy, hanem a mindenható Isten iránti igazi félelemmel és tisztelettel.

Előtte való teljes meghódolással!

László Dezső.

Találkozás. *

Némán és forrón szeretnők átölelni minden egyes drága magyar testvérünket, aki a Magyar Szent Korona testébe, mint annak erőszakosan elszakított tagja, most egy természetes gyógyulási folyamatban visszatér. Visszatérésünkkel újabb részleges jóvátétele következett be annak az isteni és emberi törvények ellen elkövetett igazságtalanságnak, mely közel negyedszázadon át kimondhatatlan szenvedések forrásává lett — először és főképp természetesen azok számára, akiken elkövették, de azután, Isten nyilvánvaló büntetéseként, többekévvé azok számára is, akik elkövették vagy elkövetni engedték.

Ezzel a néma és forró öleléssel szeretnénk helyettesíteni minden színes és szenvedélyes üdvözlő szót, amelyek most a mi ajkunkra és tollunkra is csak úgy tolnak, mint minden beszélő és író magyaréra innen s túl a leomlott gránicokon. Mire e sorok megjelenhetnek, úgy hisszük, már mindaz, amit itt mi most üdvözlőtül elmondhatnánk, el fog mondatni másoktól sokkal szebben, száz és ezer változatban. Mi tehát most nem is annyira üdvözlő szavakkal akarjuk megtoldani azt a néma és forró ölelést, amelyet hazatérő magyar testvéreink mindegyikével, de különösen a királyhágómelléki és az erdélyi egyházkerület felszabadult, jóval több mint félmillió tagjával váltunk egyházkerületünk hivatalos közlönye útján az édes magyar haza anyai keblén végbemenő első boldog találkozásunk alkalmával. Mi inkább a megcsön-desedést keressük az ünnepi mámor közepett és megpróbálunk Isten színe előtt hangosan gondolkozni velük együtt némely őket és minket egyformán érdeklő s már most legaktuálisabbá vált nagysúlyú kérdésről.

1. A megcsönkített Magyarország ehhez az újabb visszagyarapodáshoz, mint már a megelőző kettőhöz is, saját szellemi, erkölcsi és fizikai erőinek köze telhető legerősebb labvetése mellett,

két baráti nagyhatalom erélyes és következetes támogatásával jutott hozzá. Ezt a két nagyhatalmat ugyanaz a két nagy nemzet alkotja, amelyek a magyarság számára közel ezer esztendő óta, a földrajzi és politikai kapcsolatok szoros és sokszoros volta következtében, elsősorban közvetíteték és közvetítik a nyugati művelődést és annak mai napig legmélyebben fekvő és legerősebb alapköveit: a keresztyénség gondolatvilágát. A magyarság ezért az eléggé soha meg nem becsülhető értékes közvetítő szolgálatért elsősorban a vérevel fizette le és elsősorban ennek a két nagy népnek fizette le a hála adóját, nem egy, de ezer alkalommal, nem egy, hanem sok századon át. A magyarságnak Kelet kapujában való hű őrállása és jóformán szakadatlan vérezése nélkül sem a német, sem az olasz művelődés és nemzeti egység nem tudott volna olyan csodálatos magasságokba emelkedni, amilyenekben most előttünk felmagasodik a Dante-Mussolini és a Luther-Hitler ív. Végső elemzésben nemzetünknek trianoni sorsra jutása is ebből a majdnem **elvérzéssé** lett szakadatlan vézésből következett: a százötven éves örök uralom szörnyű néperőrombolása nélkül sohasem lettünk volna katasztrófáisan nemzetiségi állammá! Ha tehát most a trianoni igazságtalanság egy jelentős része éppen német és olasz támogatással tételtett jóvá: ebben sokkal mélyebb történelmi igazságszolgáltatás nyilvánul meg, mint amennyi belőle a felületen észrevehető. Ezzel szemben nemzetünk, úgy látszik, elszakított területei jórészenek visszanyerésével együtt ismét visszakapja, részben legalább, évezredek világtörténelmi feladatát is: **az őrállást Kelettel szemközi, a Kárpátok gerinccén.** Ezt a feladatot nekünk, amíg a magyar és keresztyéni öntudatból és küldetésstudatból bennünk csak egy szikra is ég, lehetetlen nem vállalnunk, minden terhével s belőle a távolabbi

* Dr. Révész Imre püspök az erdélyi magyarság életére vonatkozó tömör, történetbölcseleti értékű írását a Debreceni Protestáns Lapból vettük át.

jövőben következhet minden újabb erőpróbával együtt. Hogy ez éppen keresztyéni szempontból is mekkora felelősségeket és kötelességeket jelent a magyarság politikai, szociális, erkölcsi és szellemi életének minden hivatalos és hivatott irányítója, különösen az egyházak és lelkipásztorok számára: azt még érinteni is alig szükséges.

2. A megnagyobbodott Magyarország, bár hatalmas színmagyar túls. llyal, újra nemzetiségi állammá lett s ennek bizonyos következményeit nemcsak az államvezetésnek, hanem a lelki vezetés tényezőinek is haladéktalanul le kell vonniuk. Vajha a parancsolni, cselekedni és alkotni hivatottak és kötelezettek mind ezzel a meggyőződéssel indulnának neki az új korszak hajnalfényben égő, de különben még erősen ködös és rögzös útjának, hogy a nemzetiségi viszonyok megnyugtató elrendezése Délkeleti Európában nem képzelhető el másként, mint határozott keresztyén szellemi légkörben és bizonyos keresztyén alapeszmék föltétlen tiszteletben tartásával, bizonyos divatos nemkeresztyéni eszméknek pedig örökre kizárásával. Az ezer évvel ezelőtti német és olasz kultúra legértékesebb javait magába felvevő és nemzete javára önlelte kohójában átolvasztó István királyunk emléke és példája elsősorban ezen a téren legyen számunkra kötelező. És soha ne felejtjük el, hogy a románságnak a magyarsághoz és az akkor leggazdagabb nyugati keresztyén művelődéshez való belső, lelki és minden erőszakcs asszimilálást kizáró testvéri odakapcsolódása a reformáció tiszta és teljes Evangéliuma által az erdélyi protestáns fejedelmek korában több mint egy századon át már a legjobb úton volt — s ha ezen az úton tovább lehetett volna haladni, a dákoromán fantom talán örökre ott maradt volna az alvilági mélységekben, ahonnan jött és ahová való. Történelmi fantazmagóriák és biológiai mítoszok helyett most is a Krisztus evangéliuma fogja megmutatni nekünk, Isván király és Bethlen Gábor magyarjainak új, nehéz problémáink oldozgatásában az egyedül helyes utat.

3. A történelmi Erdélyt, mégpedig legelsősorban éppen a csaknem teljes egészében visszatérő Székelyföldet, régóta megszoktuk »a vallásszabadság klasszikus földjének« emlegetni. Viszont sokkal kevésbé áll tisztán előttünk, mennyi a valóságos igazság ebben a szép, de sokszorosan félreérthető szívárványos frázisban. A vallásszabadság »klasszikus« földje az újkori történetben nem Erdély, hanem az Északamerikai Egyesült Államok. Viszont Erdély századokkal az Egyesült Államok előtt, csaknem egy századdal a Cromwell Angliája és félszázaddal a szabadságharcából győzelmesen kikerülő németalföldi köztársaság előtt igenis meg tudta valósítani, ha nem is a tulajdonképpeni »vallásszabadságot« (amelytől az utóbb említett két állam is századokig messze maradt!), hanem annak egy igen

lényeges előfeltételét: azt, hogy különböző felekezeti egyházakba tartozó keresztyén hazafiak egymást állami és közeleti szempontból nem a hitvallásuk szerint, hanem kizárólag képességeik, polgári és katonai kötelességteljesítésük mértéke, keresztyén erkölcsi jellemük hőfoka szerint értékelik és ez az értékelés uralkodó a közös hazában minden egyes tagjával szemben az államvezetésben is. Az igazi erdélyi szellemnek ez a felfogás és ez a gyakorlat a kitéphetetlen alkatrésze négyszáz esztendő óta, nem pedig valami modern ízü és amerikai stílusú doktrinér vallásszabadsági eszme. Semmivel sem lehetne gyorsabban és alaposabban eljárni a mostani dicsőséges hazatérés hozta drága ajándékokat, mint azzal, hogyha az erdélyi szellemnek ez a vonása a csonka anyaförzsnek ma, sajnos, némileg eltérő szellemisége folytán nem találna elegendő méltánylásra és követésre; hogyha a »vallásszabadságnak« meg-megújuló ünnepies hangoztatása és magasztatása közben a vallási egyenlőség terén a hazatért erdélyieknek ugyanolyan, vagy még keservesebb és kiábrándítóbb tapasztalatokat kellene tenniük, mint amilyenekben felvidéki testvéreinknek volt ottan-ottan részük. Bizunk minden felelős tényezőben, de szorongva kérjük is őket, hogy ennek még a lehetősége is a kezdet kezdetén küszöbölődjék ki.

4. Az erdélyi szellem, amint már az előbbiekben is következik, úgy, amiképpen négyszáz év óta előttünk áll, a legerősebben profetáns gyökéretű és — amennyiben magyar szellem — túlnyomóan református alapszövetű. Az erdélyi magyarság e rettentő negyedszázad alatt — a láthatatlant látva s reménység ellen is remélve — jelentős többségében a református keresztyén tanításból merítette az erőt ellenállásához, kereszt-hordozásához, hihetetlenül áldozatos megőrzés és építő munkájához. Az, amit ez évek folyamán Erdélyben a legutolsó magyar református »desolata ecclesia« is, a maga képtelen nehézségekkel küzdő felekezeti iskolájával, koplaló lelkipásztorával, tanítójával és ezek családjával az egész erdélyi magyarság szellemi és erkölcsi erejének fenntartásáért tett a kolozsvári theologiai fakultásnak, ez áldott erőközpontnak hallatlanul dinamikus irányítása alatt: az eddig a református keresztyén szellemnek az egész magyar életközösség javára körülbelül a legnagyobb történelmi teljesítménye. Pedig Erdély református egyháza nem az által érte el ezt, hogy a rábízott Evangélium hirdetését valami nemzeties és faji ideológiával cserélte volna fel — ellenkezőleg: minden figyelő nagyon jól láthatta, hogy az erdélyi református egyház éppen e huszonnégy év alatt mélyült igazán egyházzá, vallásos »kultúrközösség«-ből Krisztus hitvalló népévé és missziós hadseregévé, ebben a tekintetben a csonka anyaország egyházát is megelőzve s annak minden esetre a legmagasztosabb példát adva. Most,

amikor ez a szent példaadó és ösztönző erő, ha kényszerüleg nem is a teljességében, szervesen bekapcsolódik a magyar református egyházi élet vérkeringésébe: adjunk különösen nagy hálát az anyaszentegyház Urának ezért a nagyszerű erőgyarapodásért, amely missziói tekintetben s általában a szellemi irányítás terén, hisszük, csakhamar ugyanúgy fogja éreztetni hatását az egész magyar református egyháztestben, mint 300 évvel ezelőtt a nagy erdélyi püspöknek, Geleji Katona Istvánnak kánonalkotó tevékenysége és rendtartó energiája.

5. Legutoljára hagyjuk — amint illik — azokat, akik nekünk, a Tiszántúli református egyházának és népének, legközelebbi családtagjaink és ennél fogva természetesen legközelebb is állanak szívünkhöz: a királyhágómelléki egyházkerület közönségét, amely — sajnos, szintén nem teljes egészében, de mindenesetre a legtekintélyesebb főmbjével (hozzávetőleges számításaink szerint mintegy 132 egyházközséggel és legalább 160.000 lélekkel) — a tiszántúli egyházkerület ősi főrsébe forrad vissza az Országos Zsinat által bölcs előrelátásból már megállapított s a Felvidéken már bevált szabályok szerint. Egyházkerületünknek ez az 1919-ben erőszakosan letelepített darabja a magyarországi helvét reformáció legkezdeti óta mind szervezeti, mind szellemileg a legszorosabb kapcsolatban állt Debrecennel: Város, Szatmárnémeti, Nagybánya a XVI—XVII. századok református egyházi és iskolai életének jóideig még Debrecennel is vetekvő, azután pedig Debrecen hatalmasan erősítő és gazdagító gyújtópontjai voltak; Szigettől Szalontáig nagynevű lelkipásztorok, rektorok, professzorok, tudósok, írók, költők csillagsora sugározta századokon át a református magyarság szellemét, a maga külön tiszántúli sugártörésében; az egyházi élet virágzását még a váradi püspökség ellenreformációs helyreállítása, majd a szatmárinak jórészt ugyane célból történt felállítása sem tudta megtörni. Próbált nép volt a törhetetlen pásztoroknak és tanítóknak, keménynyakú hajdúivadékoknak, kurtanemeseknek, kispolgároknak, dolgos, módos, önérzetes jobbágyoknak ez a máramaros-szatmári-bihari, sürített magyar és kálvinista serege, — a korábbi századokban már sok nehéz iskolát kijárt ahhoz, hogy ezt a legutóbbi nagy megpróbáltatást is győzelmesen el tudja viselni. Köszöntjük ezt a tüzes kemencéből most kilépő megszentelt sereget, a férfúi hűségben, csodálatos teherbírásban és keresztyéni engedelmességben mindnyájoknak — és mindnyájunknak — példát adó ősz pátriárkájokkal, Sulyok István püspökkel az élén; és mélyen meghajolva, lépett és égett köntösük szélét csókkal illetve köszönjük meg nekik, hogy megmaradtak tiszántúli magyaroknak, Debrecen hű gyermekeinek. Bizonyosak lehetnek abban, hogy idehaza nemcsak hálás örvendezésünk, hanem tel-

jes szolgálatkészségünk is fogadja őket, és hogy addig is, amíg az újraegyesülés forma és jog szerint annakidején végbemehet, lelki és történelmi ősi egységünkől mi, az őket keblükre ölelők, már addig is le fogunk vonni az ő javukra minden következményt, amit csak lelkiismeretünk parancsol, atyafi szeretetünk sugall és a nehéz viszonyok és bonyodalmas körülmények egyáltalában megengednek.

Tudjuk, hogy az Ószövetség népére nem következtek arany napok, miután visszatért a babiloni fogságból. Ezsdrás és Nehémiás könyveiben nagyon mély tanulással áll előttünk az ősi szent földjére hazatért nép rengeleg belső lelki válsága és társadalmi vajúdása, meg a külső ellenségtől folyvást veszélyeztetett helyzete. Az 1938—40. esztendőök gyönyörű nagy magyar hazatérései után is a nehéz munka, férfias tűrés, külső és belső lelki küzdelmek próbáló esztendei következtek el s fognak még inkább elkövetkezni nemzetünkre s a nemzettel jó és balsorsban oly teljesen összeforrott egyházunkra is. Hazatérték és hazafogadók — mondjuk most egymásnak Isten igéjéből azt, amit Ezsdrásnak mondott a népe:

„Kelj fel! mert reád néz e dolog, s mi veled leszünk: légy erős és láss hozzá!” (Ezsdrás 10: 4.) és cselekedjünk úgy, amint Nehémiásék: „A kőfalon munkálkodók közül a tehernek hordói egyik kezökkel, amely a munkát végzé, rakodának, másik kezök pedig a fegyvert tartja vala, akik pedig építének. azoknak fegyverök derekukra vala felkötve és így építének.” (Nehémiás 4 17—18.)

RÉVÉSZ IMRE.

Az erdélyi magyarság különösen fontos tényezője hazánk felvirágoztatásának; sokat vesztett anyagiakban, szellemiekben de nem vesztett el a lelki ereje, sőt a megpróbáltatások közt meg is edződött. Az erdélyi magyarság még teljesebben egységbeforrított társadalmi erő s ha az ország többi részétől anyagi és szellemi támogatást kap, ő adhatja a lelkieket. Legfontosabb társadalmi feladatunk a magyarság összetartása s az, hogy azután ezt az összefogást átvigyük az egész országba, amelynek sokkal kevésbé van ilyen társadalmi egysége.

TELEKY PÁL gróf.

A romániai magyar református egyház.

Nem tudjuk kellőképpen szavakba önteni azt a mérhetetlen fájdalmat, amit a bécsi felszabadító döntés minden erdélyi reformátusnak okozott. Keleteurópának évezredek óta legál-landóbb politikai határa, a Keleti és Déli Kárpátok koszorúja csak részben nyerte vissza azt a hivatását, melyet Trianonban elveszített. Erdély, mely a legpusztítóbb történeti időkben is megtartotta a maga külön való egységét, két részre szakított. A soha egymástól el nem szakadt erdélyi magyarság kétfelé választva, salamoni ítélettel két államnak íteltetett oda. A két ősi településterület közül: Szamosmente visszatérhetett a magyar hazába, a Maros völgyén továbbra is megmaradt a román uralom. A székelységnek nagyobb része került vissza az anyaországhoz, de Egerestől Hidvégig székely falvak állanak az új román határ mentén s az ősi székely szállásföld, a Küküllők mente elveszett, a legrégebb székely településsel: Aranyosszékkal együtt. Amikor Erdélyt leszakították Magyarországtól, kettészakadt családhoz lettünk hasonlóvá; a mostani döntés mélyebbre vágott s nekünk, a visszatért részeknek is csak az ad örömet, hogy nagyobb reménységgel várhatjuk vissza Romániában maradt testvéreinket, családunkat, a délerdélyi magyar közösséget, mint amilyen reménységet eddig tápláltunk egész Erdély visszatérése iránt.

A trianoni Csonkamagyarország hihetetlen erőfeszítéseket tett a leszakadt részek megsegítése és visszaszerzése érdekében. A visszatérteknek sem lehet más feladata, mint tovább vállalni, erősíteni, hordozni azt a felelősséget, mely a magyar határokon belül élőket a határon kívül maradtak iránt kötelezi. A Mezőség magyar szórványaitól Temes-megye telepesei magyarjaiig, Belényestől Bukarestig ismernünk és nyilván kell tartanunk minden magyar közösséget, egyházat, iskolát, művelődési intézményt. A két bécsi döntés, amelyek visszaadták Magyarországtól leszakított területeinek egy részét, világosan mutatja, hogy történeti érvelésünk csak ott talált meghallgatásra ahol érvelésünket a néprajzi elv is támogatta. Országunk további épülésére nincsen más mód, mint visszakerült területeink magyarságának megerősítésén túl, Romániában maradt magyarságunk minden tekintetre kiterjedő gondozása és népi megerősítése.

A Romániában maradt magyarság számbavételére még nincsenek hivatalos adatok kezünkben. Általánosságban 750.000 romániai magyarról beszélnek ma a híradások. E nagy néptömbnek mintegy egy harmada tartozik református egyházunkhoz. Román uralom alatt készült egyházi statisztikánk adatainak felhasználásával próbáljuk meg összeállítani a román uralom alatt maradt református egyház számadatait. Három

egységből tevődik össze a romániai református egyház: az erdélyi egyházkerület leszakított egyházmegyéiből, a királyhágómelléki egyházkerület két egyházmegyéjéből és az Óromániai egyházmegyéből, mely közigazgatásilag az erdélyi kerület részét alkotta, de valójában külön egység.

1. *A leszakított erdélyi egyházmegyék:* a 19 erdélyi egyházmegyéből nyolc van olyan, mely teljes egészében a visszatért területen fekszik. A többi 11 két csoportot alkot: öt egyházmegyénk a kialakuló új romániai egyház törzsét alkotja. A legerősebb és legnépesebb köztük a nagyenyedi egyházmegye, ehhez kapcsolódnak dél felől a gyulafehérvári, hunyadi és nagyszabeni egyházmegyék, kelet felől pedig a küküllői egyházmegye, melynek 31 egyházközségéből 28 maradt román területen. E törzset észak és kelet felől az a magyar falusáv szegélyezi, melyet hat más egyházmegyénk testéről szakított le a határ. A kalotaszegi egyházmegyéből 6 gyülekezet, a kolozsvári egyházmegyéből 11 gyülekezet, a nagysajóiból 13 gyülekezet, az udvarhelyiből 3, Erdővidékről 4 gyülekezet, a sepsi egyházmegyéből 11 gyülekezet maradt román megszállás alatt. Erdélyi egyházkerületünk 199 gyülekezetét veszítette el s e gyülekezetekben a hívők száma hozzávetőleges, minimális számításunk szerint 140—145.000 lehet.

Minden leszakított gyülekezet, minden ott maradt lélek egyformán fáj, de azért talán leírhatjuk, egyetemes magyar reformátusságunknak legnagyobb vesztesége a *nagyenyedi fejedelmi kollégiumnak* az elvesztése. Lehet, hogy gondviselészerű ez a veszteség, az, hogy a legnagyobb múltú, de egyben legönállóbb, a vezetéshez leginkább hozzáértő kollégiumunk maradt ott a részegyház szellemi tűzhelyétül: a Bethlen Kollégium oly sok megpróbáltatáson átment intézménye körül délerdélyi egyházunknak új központja tud majd kifejlődni.

2. *A királyhágómelléki részek.* Szalontától délre és keletnek fekvő rész: a szalontai és a bánági egyházmegyék maradtak román fennhatóság alatt. Valamikor az egész Magyarország legsűrűbben lakott magyar területe volt ez az országrész: Belényes vidéke, Váradtól le Aradig és a temesi bánág. Református egyházunk történetének tanítása szerint itt, e vidéken kezdte működését Szegedi Kiss István, s ezen a vidéken hozott létre a magyar református egyház missziói hatása román református püspökséget a XVII. században. Magyarságunk és református egyházunk egyik letragikusabb vidéke ez, ahol a XVII. századi török pusztítás a leggyökeresebb népkicserélődés számára teremtetett lehetőség. A bécsi döntés új törté-

nemi tragédiát idézett fel e területnek a trianoni határhoz is oly közel élt népe számára. E terület 47 református egyházközségében mintegy 60—65.000 református lélek maradt. Egyházi életük továbbfejlődésére Dél-erdély egyházaival való egye-süléstük fog új lehetőségeket biztosítani.

3. Az *óromániai egyház* a harmadik tömb, melyből felépül a romániai református egyház. Moldova és Munténia szétszórt reformátusai azok, akik leginkább hozzájárultak a Romániában való élet lehetőségeihez. Egyházi és népi viszonyaikban bizonyára jelentős változások mennek végbe, hiszen elszívárog, vagy tömegesen eljön onnan az a hatalmas munkásréteg, mely az utóbbi húsz év alatt a Trianon utáni Románia sajátos és népiükre nézve oly hátrányos gazdasági politikája miatt volt kénytelen oda leköltözni, szerencséjét, megélhetése lehetőségeit ott kísérni meg. A regáti misszióknak egy állandóbb népréteg gondozására kell majd berendezkednie, ami egyfelől nehezebb munkát, de más oldalról kevesebb s így jobban megoldható feladatot fog számára jelenteni. Ha a nagyszámú hazaköltözéssel számolunk is, akkor is biztosan számíthatunk regáti 9 egyházközségünkben s azok szórványaiban maradó 50.000 református lélekre.

Nem feladatunk meghatározni a Romániában maradt református egyház jövő útját és feladatát. Komolyan vett erkölcsi alapunk talán még ahhoz

sincs, hogy az ottmaradást parancsoljuk, vagy tanácsoljuk az ottani híveknek és őrállóknak. Hisszük, hogy református népünk nem szalad szét arról az ősi földről s az egyházat nem hagyják vezetés nélkül az Istentől odarendelt őrállók.

Szavunk csak azokhoz van, akik visszatértek s az újból visszanyert haza kebelén, határain belül keresik és találják meg boldogulásukat. Szavunk emlékeztetés arra a kezdeményre, mely kisebbségi életünk alatt, mint sorsvállalásunk legáldozatosabb terméke fakadt ifjúságunk munkájából s amelyet azután felkapott és a maga ügyének ismert el minden felelősséget érző református ember. Ez a kezdeményezés a *szórványmisszió és a regáti misszió* volt. Dél-erdély és Bánság református egyháza egyetlen nagy szórványterület, a regáti szétszórtság kérdései pedig nem könnyebbedtek meg, hanem még nehezebbekké váltak. Erdélyi református egyházunk a maga oly sokszor eldicsekedett erkölcsi megújulását azzal fogja igazán megbizonyítani, ha a szórvány és regáti misszió kereteit megduzzasztva, mukáját kiszélesítve, olyan intézménnyé teszi, amely magába foglal minden visszatért gyülekezetet és református családot, hogy mindnyájunk szeretete és gondoskodása adjon erőt és támogatást minden ott maradt gyülekezetnek és református családnak.

Juhász István.

A magyarországi ref. egyház missziói munkája.

Rövid jelentést, áttekinthető képet szeretnék adni arról a harcterről, ahol egyházunk küzd Isten uralmáért a lelkek felett, Krisztus kiábrázolásáért a lelkekben, az az evangélium egységes tudományának hirdetéséért és terjedéséért az emberek között.

Egyházunk missziói munkájának első tere a **gyermeklélek**. A gyermekek közötti missziói munka, főképpen a vasárnapi bibliai iskolákban folyik. Vasárnapi bibliai iskola ma már csaknem minden egyházközségben van s az elemi iskolás gyermekek kevés kivétellel vasárnapi iskolások. Vezetőjük legtöbb helyen a tanító, vagy tanítónő, néhány helyen a lelkész, eselleg lelkészné. Kisebbségi csoportokra osztott, önkéntes részvételre alapított vasárnapi bibliai iskola inkább csak a nagyobb, városi gyülekezetekben van, ahol a vezetők ifjúsági és leánykörtök tagjaiból, bibliai asszonyokból és férflakból kerülnek ki. Sokat tett a vasárnapi bibliai iskolai munka elindítására és kifejlesztésére néhai id. Victor János, a vasárnapi iskolai világszövetség volt magyarországi főtitkára, aki Fecske című lapjával, személyes kiszállással, előadásaival, mintatanításaival fáradhatatlanul és eredményesen szolgált a gyermeklélek építésének ügyét. Munkájának folytatója Ecsedy Aladár tihintő-falusi lelképásztor. Ez év folyamán pedig jóváhagyott alapszabállyal kialakulóban van a református vasárnapi iskolai szövetség. Vasárnapi bibliai iskolai vezérfonta-

laktól a konvent által kiadott Belmissziói Utmutató, a Fecske, továbbá a dr. Vasady Béla debreceni egyetemi tanár szerkesztésében megjelenő Igazság és Élet. Nagyobb gyülekezetekben tartanak külön gyermekistenti-tszteleteket; kisebb helyeken a túnyomóan ide felvezetett gyermekekből álló köznapreggeli gyülekezet istentiszteletét alkalmazzák a gyermeklélek szükségleteihez. Nagyon elterjedt az elemi iskolákban a reggelenkénti áhítat, rövid bibliaolvasással és imádsággal, amit néhány perces elmélkedések nyújtásával segít elő az Új-helyi Miklós tanító által szerkesztett iskolai bibliai naptár. Főző László vajdatskal (Zemplén megye) lelképásztor jó eredményekről számol be az általa alakított gyermekgyülekezetben.

A **serdülők közötti** missziói munka meglehetősen kezdetleges és szórványos. Az ifjúság gondozására egyetemes egyházunk öt konventi missziói lelkészt és egy leánytitkárt alkalmaz, ezenkívül évi 1080 pengő segélylyel lehetővé teszi, hogy ifjúsági szervezeteink jöndműves ifjúsági titkárt alkalmazzanak és foglalkoztassanak. Két konventi missziói lelkész: Kovács Bálint és Tamás Ferenc, az iskolánktól ifjúság között dolgozik, ugyan-csak itt fejt ki tevékenységét Kiss B. Julia leánytitkár. A konventi ifjúsági lelkészek konferenciák, vezetőtanfolyamok, ifjúsági napok, téli és nyári táborozások rendezésével foglalkoznak; ezenkívül szinte állandó utazá-

salk során megjelennek olyan gyülekezetekben, ahol alkalmuk nyílik az ifjúsági munka ismertetésére és megkedveltetésére, esetleg a meglévő ifjúsági szerv továbbéplítésére, irányítására. Kovács Bálint szerkeszté a Református Ifjúság című lapot és a Belmisszió Utmutató ifjúsági anyagát. Kiss B. Julla a leányok lelkigondozását, egyházi és lelki munkába állítását, leánykörök alakítását, kialakult leányköreinek a Református keresztyén leányegyesületek egyesületéhez, illetve központjához való csatlakozását, bekapcsolását mozdítja elő szintén különböző vidékeken végzett szolgálataival. Sajnos az ifjúsági munka a mindkét nemű levő ifjúságnak átlag csupán 15—20 százalékát éri el. Ennek belső oka ifjúsági munkánk szigorú bibliai iránya; külső oka pedig a megfelelő eszközök, különösen az otthon hiánya. Némely gyülekezet megértően gondoskodik ifjúsága számára megfelelő otthonról; több helyen az ifjúság épít, vagy szerez a maga számára otthon. Csodálatos ötlelesség mutatkozik helyenként ebben az otthonépítésben. Vannak ifjak, akik földet bérelnek, azt együtt megmunkálják s a termény árát otthonszerzésre fordítják. Vannak ifjak, akik vályogot vetnek s maguk végzik el az építés körüli munkát. Olyan esetet is hallani, hogy az ifjak csirkét, malacot, borjút nevelnek a szent ügy javára. Sajnos az ifjúsági munka még nem annyira közismert, a jólékony célú hagyományozás nem annyira közzokás, hgy az ifjúság ilyen úton is jutna otthonokhoz. Az ifjúsági konferenciákon két-háromszáz kilométerről is sereglenek résztvevők a falusi nyelven „magament” kocsinak nevezett kerékpáron.

A diákifjúság lelkigondozásának elősegítésében három konventi misszióit lelkész fáradozik. A főiskolások között dr. Kiss Sándor, a felsőosztályos középiskolások között dr. Konecz Sándor, az alsósok között Kiss Antal Jenő. Itt az iskolákban tartott csendesnapok az evangélikázó munka főeszköze. A Soli Deo Gloria konferencián átlag 1000 közép és főiskolás f.ú., leány jelenik meg. A balatonszárszói diákküldülésben nyaranta többszáz jü és leány részesül a balatoni fürdőzés, a biblitanulmányozás, meghitt eszmecserék, eszméltető előadások dídsaiban. Az egyetemes konvent mátrafüredi diákküldője mellett ez évben felépítette a mátraházi diákküldőt is. Az építkezési költség részint a diákok által összeadott sáfársági fillérekből, részint a konvent által nyújtott segélyekből, illetve kölcsönökből felt ki. A középiskolás diákok lapja a Református Diákmozgalom.

A felnőttek közötti misszióit munkában első helyen áll az evangélikázó, amelynek elősegítésére Ifj. dr. Szabó Aladár gödöllői lelképásztor elnöklété alatt barát társaság is alakult. Egyénenként sokat fáradoznak e téren Békefi Benő, Ecsedy Aladár és Svinger Jenő. A dunamelléki egyházkerület misszióit bizottsága Muraközy Gyula misszióit előadó vezetése mellett már két egyházmegye gyülekezetében rendezett egy-két napos evangélikázó napot. Bibliakörök, bibliakörök is terjedőben vannak; általánosabbak ezeknél a vallásos esték. A tiszáninneni egyházkerület görömbölytapolczai, Miskolc melletti, évenkénti konferencián 4—5000 vidéki résztvevő vesz növekedést a lelkiekben. Gondosan meg van szervezve a Balaton-melléki fürdőmisszió. A tanyákon és

szórványokban lakó református hívek számára a konvent Örömmüzenet címen évenként négyszer: húsvétkor, pünköstkor, reformáció emlékünnepe és karácsonykor 2200 példányban megjelenő lapot ad ki. Elősegíti a konvent tanyai misszióit lelkész állások szervezését, misszióit egyházközségek kialakulását.

Élénk misszióit tevékenységet fejt ki a Betánia Szövetség; a szőlőgölgeli „Megbékélés háza” pedig lelki otthont nyújt azoknak, akik Krisztusban való közösségre és növekedésre vágyanak.

A szeretetmunkában a dr. Kiss Ferenc ny. egyetemi tanár vezetése alatt működő Országos Református Szeretetszövetség mutatja fel az élő és munkás hit csodáit. Ez a Szövetség nyolc év alatt 50 szeretetintézményt alapított és körülbelül 2000 árvát, elaggottat, nyomorékot gondoz az ország különböző részében levő szeretetházaiban. A Szövetség „Segítsetek” című naptára évenként 80.000 példányban viszi el református családokhoz építő, biztonyságteljes tartalmát. A felvidék felszabadulása révén egyházi szeretetintézményeink a munkácsi bereket és kiskoszumályi árvaházakkal szaporodtak.

A belmisszióit munkára az egyetemes konvent a közalapból évenként 60 000 pengőn felüli összeget fordít. A konventi misszióit bizottság elnöke dr. Ravasz László püspök, előadója e sorok trója. Egyházkerületi misszióit előadók dunamelléken Muraközy Gyula, dunántúlon dr. Benedek Sándor, tiszáninnen Svinger Jenő, tiszántúli dr. Ferenczy Károly.

Dr. ENYEDI ANDOR,
miskolci lelképásztor.

Miért tört ki a háború? Lindbergh ezredes, a híres amerikai óceánrepülő mondotta: Egy kínai közmondás szerint, amikor a gazdagok nagyon meggazdagodtak és a szegények nagyon szegények lettek, olyankor mindig történnie kellett valaminek. Amikor Európában jártam, azt láttam, hogy a gazdagok nagyon meggazdagodtak, a szegények pedig igen elszegényedtek. Az előbbit Angliában, az utóbbit Középeurópában tapasztaltam. Ennek alapján biztosra vettem az európai háború kitörését.

Az országos protestáns napok. Az idei protestáns napokat október 30-án és 31-én Erdély visszatérésének és a vizsolyi biblia 350 éves évfordulójának jegyében rendezik. Az ünnepek már október 27-én megkezdődnek Raffay Sándor dr. evangélikus püspök rádióprédikációjával, majd október 29-én, este fél 7 órakor a protestánsnapok nagy rádióelőadását tartja Makkai Sándor dr. volt erdélyi református püspök, egyetemi tanár „Mit jelent Vizsoly a magyar kulturában” címmel. A Pesti Vigadóban megtartandó reformációi emlékünnepeken az ünnepi emlékbeszédet Tavasz Sándor dr. kolozsvári teológiai tanár, református püspökhelyettes mondja. A Városi Színházban rendezendő protestáns irodalmi és művészeti estén a bevezetőbeszédet Ravasz László dr. református püspök mondja.

Az erdélyi szellem új hajnala.

A székely kapuk feliratával köszöntünk mindenkit, aki Erdélybe hazajött: Áldás a bejövőknek! Áldást kívánunk mindenkire, aki kapunkon átlépett vagy átlép, de váljék áldássá mindenki, reánk nézve is, akik huszonnégy éven át őrizzük kapuinkat és kapuinkon belül javainkat. Hogy miképpen őriztük a kapukat és a javakat, majd mondja el más, az erdélyi lélektől távol áll minden dicsekvés. Legfeljebb azt mondjuk el, hogy nem külső és nem nagyszabású fegyverekkel állottunk őrt, hanem inkább belső fegyverekkel. A legegyszerűbbek és a legbiztosabbak voltak ezek a fegyverek: a lélek kardja, a hit paizsa, az igazlelkűség öve, az igazság mellvasa és fejünkön az üdvösség sisakja. Ezt is azért mondjuk el, hogy ne kicsinyeljen senki minket, aki ide hazajön, ha nem talál itt nagyméretű ágyúkat vagy gépfegyvereket. Tudományunk nem nöhetett könyvek garmadává, de kísértésében is hévvel szolgált az igazságot; művészetünk nem tárulhatott ki nagyarányú kiállításokká, de eredeti látásoktól izzott; irodalmunk nem verte fel a világot, de a szépség-szomjas lelkeknek tiszta forrásvizet nyújtott, éltetett, biztatott és új kedvre derített. El volt vágva előlünk a külső érvényesülés útja, ezért befelé néztünk s azt kerestük és azt ápoltuk, ami lenni vagy nem lenni, élni vagy halni kérdései elé állított. Azt kerestük, ami döntőerejű és azt ápoltuk, ami folytonos döntés elé állított.

Most azt szeretnők elmondani, hogy akik hazajönnek, ne úgy jöjjenek, mint akik ebben a megcsonkított Erdélyben mindent meg akarnak változtatni, hanem tartsák tiszteletben azt a sajátos erdélyi szellemet, amelyben eddig éltünk s amelyet, mint valami gyertyalángot a viharban, óvtunk, ápoltunk, gondoztunk és tovább növeltünk. Ezt is nem önző szándékból, hanem azért kérjük, mert Isten után, ez a szellem volt a mi palládiumunk s csak ez a szellem lehet a palládiumunk a jövőben, nekünk is és azoknak is, akiket a sorsos tényezők tőlünk külsőleg elszakítottak. Mi ugyanis egy pillanatra sem tudunk belsőleg elszakadni azoktól, akik az új határokon túl vergődnek, mert amennyire fájt az anyaországnak annyi drága terület leszakítása s ennek következtében magát, joggal, Csonka-Magyarországnak nevezte, éppennyire fájt a mi élő szervezetünk kettévágása s ma mi is magunkat Csonka-Erdélynek érezzük és nevezzük.

Amiképpen azonban, annak idején, az anyaországtól való erőszakos elszakításunk nem tudott leverni, új szomorúságunk sem képes cselekvő erőnket megbénítani. Ellenkezőleg, abban a reménységben élünk, hogy az erdélyi szellem új hajnala köszöntött reánk. Eleibe kell

menntünk az új hajnallal kelő új napnak. A hazatérők hozzák a nagy magyar közösség gazdag művelődési kincseit, mi visszük a megaláztatásokon átesett Erdély új iskolájában nyert régi és új zománcú erdélyi szellemiséget. Ebben az új szintézisben dolgozunk együtt ennek a régi és egyben új szellemiségnek a gazdagításán és elmélyítésén.

Az első és komoly követelmény: minden nap jobban meg kell mernünk és mindig hűségesebben kell gyakorolnunk az erdélyi szellemiséget s ezzel kell hozzájárulnunk az új egyetemes magyar nemzetkép alakításához. Az erdélyi szellemiség és a magyar nemzetkép között mély és közös szervi kapcsolat van, mert mindkettőnek ugyanaz a létalapja. Ezt a mély és elszakíthatatlan összefüggést újabban Teleki Pál, a földrajz-tudós mutatta ki. „Az Erdély-medence és egész Erdélyország kicsinyben hasonmása az egész magyar medencének, Magyarországnak — mondja. Kisebbség hasonmása a történelmi szerepben és a történelmi sorsban is. Jobb védekezési lehetőség és messze előretolt fekvése folytán mintegy integrált, fokozott hasonmása. És amint hasonmása Erdély az egész magyar, fátlan és erdős és magas hegyvidéki tájak szintézisének, úgy hasonmása életformák és népek szintézisének, összefogásának, úgy, amint ezt Szent István elgondolta és amint Erdély magyar fejedelmei megvalósították, akik a magyar művelődésnek, a szász munkának előmozdítói s a megszülető román kultúrfejlődésnek és irodalomnak első mecenásai és minden szabadságnak, különösképpen a vallásszabadságnak őrzői voltak. Erdély maga egy kis mikrokozmosz, egy kis teljesség. Kis területen végtelen gazdag ez a föld változó formájú hegyekben, dombokban, völgyekben, medencékben. Mindezek a kis tájak egyéni otthonok, az otthonon keresztül részes a lelkekben a hazának. Hullámos vagy magasan emelkedő láthatárok szeretett jelképei magyar városoknak, régi kollegiumaikkal, ékes katedrálisokkal, vásáraikkal, szász városoknak és falvaknak megerősített vártemplomaikkal, nagy székely falvaknak, román szórvány-telepeknek, vagy sűrűn szórt apró román falvaknak. Erdély a világban nagyon kicsiny táj. Belül azonban egy kis világ.“

Erdély, politikai, földrajzi és sok más tekintetben hasonmása az anyaországnak, másrészt azonban teljes és hiánytalan egység. Egység, de nem az egyfésélyben, hanem a sokfésélyben. Nem egyszínű, hanem sokszínű, nemcsak a néprajzi térképeken, hanem a lelkek szövényes világában és nemcsak a különféle népek és hitvallások tekintetében, hanem a különböző tájakon belül, a különböző tájszólású és jellegű

magyarságon belül is.

Az erdélyi magyar nemzeti élet egzisztenciális gyökerei ebbe a sokféle rétegződésű talajba nyúlnak le és ebből táplálkoznak. Ebből következik, hogy Erdély földjén előbb-utóbb bizonytalanná válik, majd csődbe jut minden olyan vállalkozás, társadalmi és állami élet, amely nem veszi tekintetbe és nem tiszteli a különböző népek életjogát, társadalmi, művelődési és vallási sajátosságait. Az igazi erdélyi embernek fáj minden olyan megnyilatkozás, amely sérti és bántja a vele együttélő más népek népi és nemzeti érzékenységét. A más népekkel szemben való tiszteletlenség biztos jele és mértéke annak, hogy valaki erdélyi, vagy az erdélyiségtől idegen szellem hordozója és képviselője.

Ezeket a gondolatokat így írtam le a román uralom alatt és így írom le ma, a magyar hatalom alatt is. Még a szívünkben él annak a sok magyar keserűségnek a nyoma, amelyet az egész Erdélytől idegen bukaresti „regátizmus“ hagyott hátra. Azonban minél elevebb az a seb, amelyet ez a kizárólagosságra törő keleti zsarnokság ejtett, annál erőteljesebben kell hangsúlyoznunk azt az átfogó szeretetet, amely az erdélyi szellemből következik. Ez nem liberálizmus és nem ködbevesző humanizmus, nem is valami vizenyős ideáлизmus, hanem az evangéliumi parancs: „Amit akartok azért, hogy az emberek tiveleték cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal; mert ez a törvény és a próféták.“

Az erdélyi szellemmel egyező evangéliumi parancs természetesen kétoldalú kötelezést rejt magában, semmiképpen sem vezethet a magyar nemzeti egzisztencia veszélyeztetésére, mert nem vezethet élehetetlen és tétlen gyámoltalanságra. Ellenkezőleg, olyan rendkívül erkölcsi erőket szabadít fel és hoz felszínre, amelyek biztosítják azt a lelki impériumot, amely alapja minden társadalmi és állami impériumnak. Ez a lelkileg megalapozott külső impérium nem kíméletlen és nem elnyomó, hanem lelkeket lenyűgöző és szíveket hódító. Ez a Bethlen Gábor országgalkító politikájának elve is, szelleme is.

Az erdélyi szellemből következik tovább, hogy Erdély nemcsak népek, hanem életformák és társadalmi osztályok összefogása is. *Azok, akik most térnek haza Erdélybe, vagy azok, akik itt voltak ugyan, de csak most akarnak belépni az erdélyi közéleti munkába, az erdélyi szellem követelményének megfelelően, vessenek le minden kirívó életformát és ejtsék el az elkülönítő osztálytudatot.*

Az igazi erdélyi szellemtől csak egy életforma nem idegen, ez pedig az egyszerűség és tisztaság által meghatározott és jellemzett puritánizmus. Az erdélyi ember előtt előbb-utóbb nevetéssé válik mindenféle nagyotakarás, hetvenkedés és hivalkodás. Erkölcsi lelkületében

azonnal felháborodik, amint észreveszi a szemfényvesztést és a legszelídebb formában jelentkező szédelgést, és azonnal támad, sokszor nyíltan, igen sokszor körültekintő taktikával. Ez a magyarázata annak, hogy minden erdélyi emberben van jódag csúfolkodó természet, amely azonnal mocsan, amint csak megsejti a kirívó életformában jelentkező erkölcsi gyöngeségeket és állandóan résen van, vagy amint mondják, áldozatában állandóan benne lakik. A puritánus életfelfogás folytán, a barokk életforma Erdélyben sohasem tudott gyökeret verni.

Az erdélyi szellem győzelmes fennállásának eddig a legtöbbet a kívülről behurcolt osztálytudat ártott. Semmiképpen sem erdélyi, nem is volt soha idetartozó. Abban az Erdélyországban, amelynek egyházkormányzati hatóságaiban és testületeiben együttülnek pl. az egyháztanácsokban és presbiteriumokban, főurak és földművesek, a legmagasabb értelmiséghez tartozók és csizmadiák, vagy a legmagasabb fórumok alkotótagjai között ott vannak a fejedelmi eredetű urak, papok, professzorok, vidéki ügyvédek és orvosok, ott nem is verhetett gyökeret az osztálytudat. Hogy mégis jelentkeznek, ez nem varrható az erdélyi szellem nyakába. Annál inkább el kell követnünk mindent, hogy új korszakunk hajnalán kiutasítsuk Erdélyből. A legtöbb társadalmi mérgező anyagot miközöttünk ez a bűn terjeszti. Az öntudatos, kiművelt nemes szellem fölényesen kell hogy napirendre térjen azok felett, akik ezt ápolják és különösképpen azok fölött a szegény páriák felett, akik folytonosan a magasabb osztálytudatba igyekeznek magukat feltornászni, és akik legjobban fertőzik az erdélyi szellem magaslati levegőjét.

És végül, hadd utaljunk arra a tényre, hogy Erdélyben élni mindig kockázat-vállalást jelentett. Amilyen rendkívül tagolt az erdélyi medence és változatos ennek felszíni alakulása, ugyanolyan tagolt és változatos történeti életének hullámváza. Itt nem lehet kiegyensúlyozott életet élni; itt folytonosan jelentkeznek a lét és nem-lét viharos kérdései. Itt csak úgy lehet élni, ha az életet rendeltetésszerűen tudjuk felfogni. Rendeltetés itt magyarnak lenni, rendeltetés itt valamely hitvalláshoz tartozni, rendeltetés itt mindenféle megbízás és hivatás, foglalkozás és hivatal, de rendeltetés itt szenvedni és örvelezni, sirni és lelkesedni. Az élet eme rendeltetésszerű felfogása kölcsönöz itt helytállást, adja a győzelem bizonyosságát és tölt el reménytelenségben is reménységgel. A székely ember a sötét éjszakában kimegy az udvarára és átesik a szekérrúdon. Aztán felkél és nyugodtan azt mondja: Hála Istennek, ezen is átestem! Ma azt mondjuk: hála Istennek, átestünk huszonnégy év minden nyomorúságán, nehéz próbáján és tovább megyünk. Tovább megyünk, azzal a boldog tudattal és örvelező reménységgel, hogy egy új korszak hajnalával

megyünk szembe. Hisszük, hogy a felkelő nap arany sugarai majd beragyogják az életet egész Erdély felett és az egész új Magyarország felett. Mert azért kell ápolnunk az erdélyi szellemet, hogy a nagy ajándékért, amelyet az anyaország által nyertünk, viszonzásul tudjunk valami nagy ajándékot vinni édes magyar hazánknak!

(„Pásztortűz”-ből.)

Tavaszy Sándor.

Irodalom és Művészet

Mi a Magyar?

— A Magyar Szemle új könyve. —

Az ország legelőkelőbb folyóirata, a Magyar Szemle évek óta készült ennek a könyvnek a kiadására. Ez a Budapesten megjelenő folyóirat megindulásától kezdve a művelt magyarság elismert szellemi irányítója. Ez a szellemi irányítás a folyóiratban hónapról-hónapra közölt tudományos értékű tanulmányok és „A Magyar Szemle Könyvei” által történik. A könyvsorozat első száma Szekfű Gyula „Bethlen Gábor” c. könyve volt, mely annakidején — 1929-ben — olyan nagy visszhangot keltett. A később megjelent kiadványok között találjuk a Hóman Bálint által szerkesztett „A magyar történetírás új útjai” c. alapvető művet, Julier Ferenc „A világháború magyar szemmel” c. könyvét, Gratz Gusztáv háromkötetes történeti munkáját a dualizmus és forradalmak koráról. Nem szenzációhajászás, ha e könyvek mindenikét a magyar könyvpiac valóságos eseményének tekintik. Akik fenti műveket olvasták, azt hiszem mindnyájan egyetértéssel ezzel az értekezéssel.

A nemrég megjelent „Mi a magyar?” c. kiadvány értékben és érdekességben nélkülözhetetlen folytatása a könyvsorozat legértékesebb műveinek. A magyar történetírás immáron világhírű képviselője, Szekfű Gyula szerkesztette. Ő írta a majdnem 600 oldalas könyv bevezetését és „A magyar jellem történetünkben” c. befejező tanulmányt. Mellette Ravasz László, Babits Mihály, Eckhardt Sándor, Keresztúry Dezső, Bartucz Lajos, Zsirai Miklós, Zolnai Béla, Farkas Gyula, Kerecsényi Dezső, Viski Károly, Kodály Zoltán és Gerevich Tibor szerepelnek dolgozataikkal. A munkatársak mindenike saját szak-tudománya területén próbált felelni erre a kérdésre: mi a magyar? Mi a magyar a nyelvben, az irodalom és történelem síkján, milyen a magyar jellem, a magyar embertípus, mint faj; melyek a magyar jellem felismerhető és minden más néptől különböző vonásai? Megannyi érdekes és izgató kérdés, melyek jó pár eszterdeje ott izznak, mint állított és gyakran tagadott valóságok a magyar szellemi életben. Szekfűék útmutatónak szánták a könyvet. „Arra gondoltunk, — írja Szekfű az előszóban — hogy ezzel a könyvvel útbaigazítsuk azokat a jóhiszemű magyarokat, akik a kiméletlenül ránk rohanó szellemi áramlatok, propagandák káoszában, amikor magyar magyarrá mutat, mint rossz, gyöngye, hamis, beteg magyarrá, nem tudják többé, mi is az igazi magyarság. Valami normafélének szántuk ezt a könyvet, hogy öntudatosá tegye az emberekben magyarságukat és megóvja őket a tévelygésektől, az illúzióktól, az ingoványba süllyedéstől...”

Amint e sorokból kiderül, a szerkesztőség és a könyv munkatársai nem könnyű dologra vállalkoztak. A magyarság lényegére vonatkozó kutatásokat az egyéni meggyőződés lírasága nagyon is meghatározza. Ezért kellett a kérdést különböző oldalról tudományos módszerrel megvilágítani. Az így nyert kép sokszínű és néhol egyes vonásaiban ellentmondóan hat, de sokkal

tárgyilagosabb, mintha másképpen rajzolták volna meg.

A könyv tanulmányainak mindenike külön egész. Valamennyit jellemzi a módszeresség és érdekesség. Ravasz László eddig is vallott felfogását fejezi ki, midőn megállapítja, hogy „két egyformán jó magyar közül magyarnak is az a különb, aki igazabb, becsületesebb, hívebb és önteláldozóbb”. Eckhardt Sándor tanulmányában a magyarság külföldi arcképét rajzolja meg. Izgatón fájdalmas kép ez. Színezését végeredményben mindig a politikai érdekek határozták meg. Egyszer ellen-szenves barbár, máskor a nyugati keresztyén műveltség „védőbástyája”; a XIX. század közepén a szabadság katonája, igazi nemes nemzet. „De mindjárt elnyomó zsarnok, élősd, mihelyt a német kispolgár imperializmusával, a pánszlávizmussal vagy dakoromanizmussal találja magát szemben.”

Igy folytathatók tovább a nagyszerű idézeteket a tanulmányok megállapításából. De amúgy sem lehet egy ilyen könyvet értékeknek megfelelően ismertetni. Ezt a könyvet el kell olvasni. Hogyan lehetne rövid pár sorban érzékeltetni azt a megdöbbentően szép tanulmányt, melyben Szekfű rámutat a magyar jellem vonásainak fejlődésére, az idegen uralom hatása miatt bekövetkezett elferdüléseire? A magyarság jellemvonásai: a vitéség, szabadságszeretet és politikai józanság a XVII. században már elhalványultak és átalakultak. Ez a megállapítás különösen igaz a vezető osztályokra. A jobbágyság lélekben magyarabb maradt, mint vezetői, de politikai helyzetük miatt államfenntartó képességei nem kerülhettek felszínre. Széchenyi ezt már látta. Eppen ezért a nemzet jövőjét a magyar parasztság történeti szerepének visszaadásától várta. De utána már senki sem merészelte ezt a hősiességűt alkalmazni. A szegény magyar parasztság 1867 után is lényegében kívül maradt a magyar nemzetben, a vezetőosztály pedig politikai bölcsesség híján végképp megzavarodott.

A hatalmas szintézis végén, Szekfű ugyancsak a parasztságban rejlő ősi magyar erények érvényesítésétől várja jövőnk biztosítását. „De amíg ez ősi erők egyetlen mai letéteményese, a szegény nép és mindazok, akik nem felelősek az utolsó emberöltő hibáért, ki nem alakítják az új vezető osztályt, mely ismét történeti multunk és jellemünk szerint fog cselekedni, addig nekünk, a szellem embereinek kell köteleességünket megtenni, még akkor is, ha végül bele is hullunk nyitott szemmel Kölcsey, Vörösmarty, Arany sötét kétségbeesésébe. A szellem legelső kötelessége pedig az önismeret.”

Ezzel fejeződik be a Magyar Szemle legújabb könyve, melyet minden öntudatos, művelt magyar ritka gyönyörűséggel fog olvasni.

Biró Sándor.

A bielefeldi Béthelt is utolérte a háborús sors, nyolc bomba csapódott le területére. Nem mentette meg a látható vöröskereszt jelzés sem s így ott, ahol életet akarnak nagy áldozattal menteni, a halál aratott. Kilenc gyenge elméjű gyermek lett az áldozat s ápolóikat, az élet hőseit hősi halottakként temetik el. Ahol az ősi szeretet csodákat terem s a szolgálat kiteljesedett formában található, ott ősi gyűlölet csapott le a rombolás szolgálatában. Mintha semmi más nem lenne fontos, csak minél több rom, gránátöltésér, tűz s mintha mind ezt háborús eredménynek, sikernek lehetne tekinteni. Nagy ára van az elkövetkezendő európai újrendezésnek s a várva várt békének. De ezt tekintetbe véve sem tudunk hinni az örökké tartó földi békében, mert új századok új célokat, eszméket és — fegyvereket hoznak. Amíg ezek fejlődése továbbra is rohamos lesz, addig kórházak építéséért, templomok állításáért, az evangélium igazságáért, egy-egy lépésnyi eredményért ezután is sokat és sokáig kell beszélni, meggyőzni, imádkozni, áldozni...

HIREINK

Az egyházak lélekszáma Erdélyben és a megnagyobbodott Magyarországon. A Magyar Statisztikai Szemle legutolsó száma közli a visszacsatolt területekre vonatkozó számösszehasonlítási adatokat. Eszerint a bécsi döntés 43.104 négyzetkilométerrel növelte meg Csonkamagyarország területét; vagyis csaknem kétszerannyival, mint az 1938—39. években visszanyert részek együttes területe volt. Ez a most visszanyert terület a Trianonban megcsonkított Magyarország területének csaknem fele több, mint 45%-a. A mai Magyarország egész területe 160.162 négyzetkilométer. Így is a békebeli területnek csak a fele. A visszacsatolt területek összlakossága 2,6 millióra becsülhető, az u. n. kiszámított lélekszám alapján. A megnagyobbodott Magyarország népességének száma 13¹/₂ millióra tehető. A megnagyobbodott Magyarország 13 és fél millió lakosságából mintegy 10 és fél millió magyar, vagyis az összlakosság mintegy 80%-a.

Táblázatban mutatjuk be az egyházak, vallások lélekszámát:

A visszacsatolt erdélyi és keletmagyarországi területeken.

Református	505.703	Ez mind törzsökös magyar
Róm. katolikus	419.709	Ebben benne vannak a svábok és más nemzetiségek
Evangélikus	42.600	Legnagyobb része német (szász)
Unitárius	40.029	Ez mind magyar
Gör. katolikus	931.967	
Görög keleti	281.605	
Izraelita	148.188	

A megnagyobbodott Magyarország.

Református	2.521.094	Gör. katolikus	1.545.596
Róm. katolikus	6.741.619	Görög keleti	432.568
Evangélikus	614.962	Izraelita	742.727
Unitárius	46.295	Egyéb, ismeretlen	59.731

A román egyházak lélekszáma sokat csökkent a visszacsatolás után, a Romániába történt átköltözés következtében; az izraeliták lélekszámában változást idézett elő — a román kormányrendeletek által megakadályozott — áttérés a keresztényen egyházakba.

Új küzdelem a hitvallásos iskolákért.

Az erdélyi református lelkipásztori élet lényegét, jellemét fejezte ki Bethlen Gábor a nekik adományozott nemeslevél címerében: *Arte et Marte dimicandum!* Ez a jelmondat ott ragyog minden lelkipásztor feje felett ma is. Ez szabja meg azt a küzdelmet, amelyet folytatniok kell ma is a hitvallásos iskolákért: tudománnyal, a lelki rábeszélés fegyvereivel, de fizikai erővel, szívvel, vérrel és idegekkel is. *Arte et Marte dimicandum!* Ez elől a harc elől kitérnünk nem lehet, mert az Isten ügye mindenképpen idegen ebben a világban.

A hitvallásos iskolákért való küzdelem újból megkezdődött. És ennek a küzdelemnek véréző szívű hősei ma is a lelkipásztorok, akik két évtizeden át szenvedtek a hitvallásos magyar iskolák léteért és fennmaradásáért. „Meggzégynitve állok itt hiveim között, akik a fényes állami iskolai épületekért inkább ragaszkodnak az állami, mint a hitvallásos iskolához” — írja egyik lelkipásztor. Aztán jönnek a hűtlen tanítók és tanítónők, akik annak idején esdve kérték az egyházi iskolákban való alkalmaztatásukat, most pedig az első alkalmat megragadják, hogy állásukat elhagyják. Ezek azok, akik, hogy céljukat elérjék, titokban izgatnak is a hitvallásos iskolák ellen. Biztató azonban, hogy vannak szép számban olyanok is, akik hűségesen megállanak azok mellett az iskolák mellett, amelyek nehéz helyzetükben kenyeret adott a kezükbe. Lehet, hogy szegényes barna kenyeret, de amit adott, azt édes anyai szívvel adta.

Bizonyosak vagyunk benne, hogy lelkipásztoraink meg fogják vívni az új harcot iskoláinkért. És egyben bízunk abban is, hogy ez a küzdelem nem lesz oly nehéz, amilyen az első volt. Lenn lesznek gáncsvetők, de fenn lesznek megértő lelkek, akik méltányolni tudják az egyházi iskolák jelentőségét. Sőt, minél magasabbra emelkedünk, annál inkább találkoznak olyanokkal, akiknek szemében éppen az egyházi iskolák lesznek az igazi nemzetnevelő iskolák, amelyeknek munkájában minden körülmények között bízni lehet. Tudjuk és tudniok kell másoknak is, lelkipásztoroknak és tanítóknak, Isten népének is, hogy Erdélyben ezután is a hitvallásos iskolák fogják az iskoláztatás gerincét képezni. Legyenek tehát meggyőződve lelkipásztoraink, iskoláink világi vezetői és a presbiteriumok, hogy a pillanatnyi sérelmek, nehézségek, akadályok és bajok mind megszűnnek és a győzelem nem a szökevényeké lesz, hanem az állhatatosaké lesz. T S.

Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter folyó hó 3-án fogadta az erdélyi magyar egyházak vezetőit: Sándor Imre püspöki helytartót, Vásárhelyi János református püspököt, Kiss Elek unitárius püspök-helyettes, Boga Lajos prelátus kanonokot, Ferencz Benjámin szentszéki tanácsost, Illés Gyula ref. tanügyi előadót, Mester Mihály református gazdasági tanácsost,

Mikó Lőrinc unitárius egyházi titkárt és Fikker János unitárius teológiai tanárt.

A megjelentekkel a közoktatásügyi miniszter Fáy István államtitkár és a közoktatásügyi főosztályok és ügyosztályok vezetői jelenlétében hosszabb megbeszélést folytatott az október 15-én kezdődő iskolai évvel kapcsolatosan szükségesnek mutakozó átmeneti intézkedésekről és azokról a kérdésekről, amelyek a miniszter október 6-ra és 8-ra tervezett erdélyi útja alkalmából a Kolozsvárra összehívott közoktatási bizottság ülésén kerülnek tárgyalásra.

Az erdélyi részek közoktatási bizottságába a miniszter a következőket hívta meg: Adorján Károly tanfelügyelő, Nánás László plébános, Boga Lajos tanügyi előadó, Domokos Pál Péter egyházmegyei tanfelügyelő, György Lajos egyetemi magántanár, Herepei Gergely múzeumigazgató, Illés Gyula tanügyi előadó, Imre Lajos ref. theol. tanár, Kelemen Lajos főlevéltáros, Kiss Elek egyházi főjegyző, Kiss Lajos esperes, László Dezső református lelkész, Mikó Imre volt képviselő, Pap János főgimnáziumi igazgató, Pál Gábor volt képviselő, Schriffert Béla prelátus-kanonok, Szabó József kollégiumi igazgató, Tavaszai Sándor egyházkerületi főjegyző, Vencel József szerkesztő, Vita Sándor szerkesztő és Thury Kálmán nyugalmazott főispán.

Dr. Ravasz László püspök köszöntése kincses Kolozsvárhoz. Dr. Ravasz László püspök, konventi elnök a rádió hullámain a következő gyönyörű sorokkal köszöntötte a visszatért kincses Kolozsvárt: „Öledben erdők szépsége, történelmi mélységek kincse él. Elküldjük Hozzád hazaszálló gondolatunkat, mint fészke réppen galambot. Légy üdvözölve kincses Kolozsvár, legkedvesebb hazatért testvérünk! Fáradságtól könnyes tekintetünk vágyakozva omlott Feléd. Tudjuk, hosszúak voltak az éjszakák és fásasztkok a nappalok... Száz sebből patakzott véred. De jött Isten, meghallgatta imádságod, átszolgált egy új életre. Légy üdvözölve, kincses Kolozsvár, ki újra talpra állottál, töltsd be szívünket a viszontlátás örömeivel. Áldd meg azt a pillanatot, amidőn lelkeink hosszú elszakítás után újra összetalálkoznak... Légy üdvözölve, kincses Kolozsvár!”

Hivatalos református nyilatkozat a királyhágómelléki egyházkerület visszacsatolásával kapcsolatban megjelent híresztelésekről. A Magyar Ertesítő jelenli Debrecenből: A tiszántúli református egyházkerület részéről felkértek bennünket a következők közlésére (P. d.: és kéri reá a lapokat is) — Több budapesti és vidéki napilapban hiradás jelent meg a királyhágómelléki református egyházkerületnek a tiszántúli református egyházkerület kebelébe való visszatéréséről és a máramrosszigeti jogakadémia sorsáról. *Mind Ezek a hiradások alkalmasak arra, hogy félreértéseket támasszanak. A királyhágómelléki egyházkerület elnöksége: Sulyok István püspök és Thury Kálmán dr. főgondnok tisztán bizalmas jellegű baráti tájékoztatás szerzése és adása céljából látogatta meg Révész Imre dr. tiszántúli püspököt. — Ez a kölcsönösen tájékozódó megbeszélés semmi tekintetben sem teremtett még befejezett tényeket és nem vághatótt elébe azoknak a hivatalos jellegű tárgyalásoknak, amelyek a visszacsatolási módokat törvényes elrendezése érdekében a közeli hetekben fognak lefolyni Budapesten, az arra illetékes konventi és zsinati elnökség vezetése alatt, mind a hazatérő két egyházkerület (erdélyi és királyhágómelléki), mind pedig a hazafogadó négy egyházkerület összes püspökeinek és főgondnokainak részvételével. — Ugyanilyen tárgyalások készítették elő a múlt alkalommal is a felvidéki református egyházszervezetek visszatérését, e tárgyalásokat megelőzőleg bármely előkészítő megbeszélés pusztán csak informatív jellegű lehet és a nyilvánosság előtt nem tüntethető fel úgy, mint befejezett tények teremtése. Ugyanez áll a máramrosszigeti jogakadémia sorsára nézve, amelyre vonatkozólag a jelen alkalommal még informatív megbeszélések sem folytak s amelyre nézve nemcsak a döntést meghozni,*

hanem még a tárgyalásokat megindítani is egyedül a magyarországi református egyház legfőbb tanügyi hatósága: az Egyetemes Konvent illetékes. A döntés megtörténteig, illetőleg a hivatalos tárgyalások megindultáig minden idevonatkozó találgatás egyrészt korai, másrészt alaptalan.

A kenyériskola gondolata először Sátoraljaújhegyen valósult meg 1938-ban és a folyó évben Kassán és igen sok községben. Azonban megvalósítható már előzőleg az a kis gyermek is, aki napi 10 filléres zsebpénzéből kenyéret vett s azt kis darabokban a társai között kiosztotta s oktatta őket. A kenyériskolához némiképpen hasonló törekvések a történelem folyamán a következők: Először Francke (1663—1727) szegény iskoláját említjük, aki összegyűjtötte a szegényeket, tanította, kikérdezte őket s rövid ima után kiosztotta adományát azzal, hogy minden csutortőknön így fog tenni. Később a szegények számára külön iskolát alakított rendszeres tanítással. Francke után More Anna (1745—1833) törekvése fontos. More egyik nővérével iskolát nyitott a szegények számára; majd jó siker által bátorítva, a körüllevő falvakban még tíz iskolát szervezett. — A német Bodelschwing (1831—1910) pályája kezdetén Párisban összeszedte az odaszakadt német utcacserő gyermekeket és ezeket magához elhívta iskolába. Shaftesbury (1801—1885) nevéhez fűződik a rongyos iskolának (Ragged Schools) működése, mely a szegény gyermekek számára készült. 1844-ben a „rongyos iskola egyesületét” is megalapította s első elnöke lett. Egyszer ezen iskola iparostanuló egy pokróccal ajándékozta meg, melyet ők készítettek. Erről mondta, hogy: kényelmesen pihenek alatta és közel érzem magamat a szegény gyermekekhez. 1912-ben már 140 iskola, 4300 önkéntes tanítója volt. — Müller György (1805—1898) pályája elején 1833-ban az utcáról szegény gyermekeket hívott magához. Egy-egy darab kenyéret adott nekik s másfél óráig tanította őket. Fejlesztéssel is megtette ugyanezt. Barnadó (1845—1905) gyermekmentő akciójának a „rongyos iskola” volt a bölcsője. Ő a saját rongyos iskoláját egy számarisállóban kezdte meg. Intézményei annyira növekedtek, hogy haláláig 60 ezer „senki gyermekének” lett nevelőatyja. — A felsorolt emberbarátok nevei örökké élni fognak az emberiség történetében.

A kenyériskoláról az első közlemény a „Világosság” c. leányegyleti, Sátoraljaújhegyben kiadott lapban jelent meg „Kenériskola” c. alatt (1938. évf. 1. sz.) s így szól:

Pár nap alatt csodálatos gyorsasággal, szinte gomba módjára állott elő a „kenériskola.” Mi hozta létre? A szeretet. Az a szeretet, amely észreveszi a sápadt, szenvedő gyermeklelket, akik az utcán napról-napra elkisérik az embert egy pár krajcárért, amit kenyérré gyűjtenek. Ez adta a gondolatot, hogy örömet varázsoljunk sokat nélkülöző életükbe. Így jött létre „A Sátoraljaújhegyi Ref. Leányegylet Kenériskolája Szegény Gyermekek Részére”, amely 1938. febr. 11-én kezdte meg működését. Ez az „iskola” 100 teljesen szegény gyermek részére a tél folyamán minden hétköznap délután 4—6 óráig kenyéret és teát cukorral ad és előadást tart az egyház kiadatlan bolthelyiségében. Ebben az „iskolában” minden teendő a Leányegylet tagjai önként végeznek. Megható nézni a gyermekeket, amint sorba állnak kis csészéjükkel, hogy megkapják meleg teajukat a 10 deka friss kenyérral. Néha még váratlan öröm is éri őket, mint a napokban, amikor Asztalos Jánoska 100 kis csomag tetőpót ajándékozott részükre. A kiadások önkéntes adakozásból állanak elő. Az „iskola” igazgató tanítója Kovács Aranka okl. tanítónő. Tanítói: Kovács Judit diakonissza és Pálur Jolán okl. tanítónő. Ezekon kívül előadnak Egy László lelkész, Pecsénye Andor és Sipos Zoltán s. lelkészek.

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZI SÁNDOR.

Felelős kiadó: BEKES KÁROLY.